Švietimo naujienos

11
377
2017 m.
GRUODIS

Informacinis leidinys

ISSN 1648-5874

Vytis Kazlauskas (7 metai), Trakų meno mokykla

Gruodis – pasakų metas

„Švietimas yra žmogaus išvadavimas iš nesavarankiškumo, dėl kurio žmogus pats kaltas. Nesavarankiškumas yra nesugebėjimas naudotis savo protu kitų nevadovaujamam.“

Imanuelis Kantas

Švietimo naujienos
internete
svietimonaujienos.lt

Lietuvos valstybės atkūrimo šimtmečiui

Janonietis yra janonietis! 4

Metai buvo geri

Menas ugdyti asmenybę 6

„Ugdyti asmenybę, kurią norime matyti rytoj, yra ypač subtilus ilgalaikis menas, nes turime gebėti pasirinkti tinkamus įrankius, metodus, įverčius tai asmenybei formuoti.“
A. Navickaitė

Apie ilgesio aidą ir „Vilnies“ mokyklą 8

Lietuviška mokykla, taikanti australišką pedagogiką 10

•

Mokytojo pagarba ir dėmesys bet kuriam vaikui – raktas į mokyklos ir mokinio sėkmę 12

„Mokykla – tai ne tik pamokos ir akademinės žinios. Mokykla – tai gyvenimo dalis...“
Doc. dr. L. Miltenienė

Tai buvo Piliakalnių metai...

Piliakalnių Lietuva 14

Tautinio kostiumo metams

Tautinis kostiumas nusipelno šventės! 16

„Liūdna, bet šiandien daugeliui jaunų žmonių tautinis kostiumas yra praradęs savo reikšmę, kelia juoką ar net gėdą.“
Š. Ščerbakovas

Reformacijos 500 metų sukakčiai

XVI–XVII a. Reformacijos Lietuvoje reikšmė: naujovių keliai 17

Kalėdinis laikas – tai subtili dovana mums. Kad bent trumpam sulėtintume žingsnį, pasidžiaugtume šildančiu šeimos ir bičiulių artumu, prasmingai atsisveikintume su besibaigiančiais metais ir drąsiai pasitiktume rytojų: pasitikėdami savimi ir gyvenimu, įsimindami jo pamokas ir augindami viltį.

Mielieji, sveikindama šv. Kalėdų ir artėjančių Naujųjų metų proga linkiu, kad ryžtas ir optimizmas visąlaik vestų Jus į priekį, kad nepritrūktų atkaklumo siekti svarbiausių tikslų.

Ramybės, santarvės Jūsų šeimoms, džiugių švenčių, laimingų Naujųjų metų!

Nuoširdžiai
Jurgita Petrauskienė
Švietimo ir mokslo ministrė

Janonietis yra janonietis!

Nedaug Lietuvos mokyklų išugdė tiek 1918 m. valstybės atkūrimo signatarų (net 4 iš 20), kiek Šiaulių berniukų gimnazija (dabar – Juliaus Janonio). Ir nuostabiausia yra tai, kad bėgant metams mokykla neprarado savo stiprybės. Šį rudenį turėjau laimės visą popietę praleisti gimnazijoje vaikščiodama, klausydama, žiūrėdama ir atsakinėdama į klausimus. Savo laiko „Švietimo naujienoms“ skyrė gimnazijos direktorius ***Rimas Budraitis****.*

Kokie Jums buvo šie metai?

Mes, mokytojai, laiką matuojame mokslo metais. O besibaigiantys kalendoriniai metai man asmeniškai buvo sunkūs. Ne tik gimnazijoje. Reikėjo užbaigti kai kuriuos įsipareigojimus, mokykloje vyko nemaži priestato renovacijos darbai. Šie metai paženklinti Lietuvos valstybės atkūrimo šimtmečio laukimu. Rūpesčiu, kaip paminėsime? Reikia permūryti dekoratyvinę tvorelę iš Tilžės gatvės pusės, į ją vėliau bus įmontuotas meninis akcentas, skirtas keturiems signataramas. Su pavardėmis, su tekstais, kad praeinantys Tilžės gatve žmonės sustotų, paskaitytų... Signatarai? Kur? Kaip? Kad susidomėtų, kad atsirastų noras užeiti į gimnazijos muziejų, susipažinti plačiau... Šį projektą laimėjo architektas Vytenis Rudokas. Buvo ir kitų sumanymų, bet komisija nusprendė, kad šis akcentas signataramas paminėti bus geriausias. Tad iš pradžių reikia sutvarkyti aplinką... Tenka ir tokiais dalykais rūpintis.

Turime ir kitą gražų tikslą – išleisti fotografijų albumą, aprėpiantį laiką nuo gimnazijos įkūrimo iki sovietmečio. Šį pavasarį abiturientė Vaiva Adomavičiūtė, išeidama studijuoti, nupiešė 4 signatarų portretus ir padovanojo gimnazijai. Planuojame, kad Vasario 16-ąją albumą jau turėsime. Ši idėja klajojo gal 10 metų. Ją mums mestelėjo buvęs mokinys, advokatas Jonas Nekrašius. Jis yra didelis miesto kultūrininkas. Gimnazijos 75-mečiui buvo išleistas albumas, prasidedantis nuo direktoriaus Vaclovo Šliagerio nuotraukos. Darbavosi jis čia, toks ypatingas savo atsidavimu Lietuvai ir mokyklai. Šiauliuose tėra išlikę du tokie albumai: vienas „Aušros“ muziejuje, kitas – gimnazijoje. Čia matome ir senąją gimnazijos vėliavą, dabartinė pagal ją sukurta. O sukūrė Loreta Valienė, gimnazisto mama. Ji yra liturginių drabužių kūrėja, išleidusi savo darbų albumą, sukūrusi dovaną – arnotą ir mitrą – pačiam popiežiui Jonui Pauliui II, kai jis lankėsi Šiauliuose, Kryžių kalne...

Iš nuogirdų, atsitiktinių frazių nuotrupų kartais kyla noras paklausti... Ar reikėjo tvirtybės siekiant išsaugoti nepaliestą Juliaus Janonio gimnazijos vardą?

O kodėl J. Janonis turėjo būti paliestas? Kas tą sugalvojo? Lietuva tebėra sovietinio mąstymo zonoje, štampai tebeveikia. Gal pasikeis kartos ir į Janonį bus pradėta žiūrėti kaip į jauną, įdomų poetą maištininką. Bolševikai apie J. Janonį prikūrė daug sau naudingų dalykų. Apie daugelį asmenybių jie kūrė... Ar pažįstame tą jaunuolį, kurio portretą mums sukūrė dailininkas Bonaventūras Šaltis? Nedaug kas matė šį portretą. Dabar aš pasakysiu dar kitaip: taip, mūsų gimnazija turėjo vadintis ne

J. Janonio vardu, nes ją baigė ne tik keturi signatarai, bet ir Povilas Višinskis, Stasys Šalkauskis... Signatarų vardas man gražus ir aš dažnai taip pavadinu gimnaziją, bet kuo kaltas J. Janonis? Ką jis blogo padarė? Ir kaip jį paspirti į šoną? Mūsų vertybės to neleidžia. Problema, manau, yra sureikšminta. Mūsų aplinkoje šis vardas neužkliūva net Australijos lietuviams, kurių dėka esame reta savo galimybėmis motyvuoti mokinius gimnazija. Mes mokame stipendijas dvidešimčiai studentų, buvusių mūsų gimnazijos abiturientų. Ir tą darome nuo 2001 m. Tokią paramą suteikė Australijos lietuviai, kad mūsų gabus jaunimas studijuotų Lietuvoje. O jau Australijos lietuvių nepatriotiškumu tikrai neapkaltinsime. Ir jie sakydavo, o kam keisti J. Janonio vardą?

Visi nuo pokario, 1946 m., mokęsi mūsų gimnazijoje vadina save janoniečiais...

Ir tą pačią akimirką per gimnazijos muziejų švystelėjo dr. Jūratė Valuckienė iš Šiaulių universiteto, pametėdama frazę, kuri daug ką paaiškina ir kuri tapo šio teksto pavadinimu: „Janonietis yra janonietis!“

Esu nugirdusi sakant, kad J. Janonio gimnazija, garsi savo praeitimi ir šiandienos kultūra, neskuba viešinti savo akademinių pasiekimų. Kodėl?

Yra svarbesnių dalykų nei skaičiukai, o reitingai – dar ir verslo dalis. Reitingų aš labai nesureikšminu, nors gal ir negerai darau. Mano galva, reitingai neparodo mokyklos darbo kokybės. Atsakykite į vieną klausimą, tada viskas bus aišku. Ar jaunimo mokykla, iš kurios galbūt niekas neįstojo į aukštąją, yra blogiausia ugdymo įstaiga?

Kodėl blogiausia? Kai kam ji paskutinė galimybė ar viltis laimėti savo šansą gyvenime...

Bet reitinguose ši mokykla bus paskutinėje vietoje... Mums malonu, kad visada „esame aukštai“, bet kas yra gera mokykla, kas yra ugdymo kokybė? Čia dar reikėtų daug kalbėti ir vargu ar rastume bendrą sutarimą. Daug priklauso nuo vadovų, nuo mokytojų branduolio, nors visur būna visko. J. Janonio gimnaziją dėl pasiekimų laikau gera mokykla ir dėkoju likimui, kad tenka joje ilgai dirbti. Bet pasiekimai būtų atskira kalba. Mokinių mes turime daug ir gerų. Manau, kad visos gimnazijos jų turi, tik svarbu juos išsaugoti, kad liktų Lietuvoje.

Rugpjūtį Švietimo ir mokslo ministerija pristatė net keliolika naujovių, kurios turėjo paženklinti naujųjų mokslo metų pradžią. Koks Jūsų požiūris į jų įgyvendinimo galimybes?

Mes prie visko prisitaikysime. Esame įpratę gauti raštus ir juos vykdyti. O koks viso to veiksmingumas, koks rezultatas, čia jau kitas klausimas. Mokytojo neparengimas, būtiniausios metodinės medžiagos nebuvimas negali lemti pozityvių permainų. Pakalbėkime, kad ir apie kvalifikacinius renginius, kurių dabar vyksta daug, bet Lietuvoje jie jau tapo savotišku verslu. Jeigu iš 10 renginių atrandu kokį vieną, kuris man įdomus, tai jau gerai. Dauguma jais esame nusivylę.

Aišku, negalima lyginti to, kokie buvome, kuo gyvenome atgimimo pradžioje, kai visi tiesiog siurbėme informaciją. Atviros Lietuvos fondas, užsienio patirtis... Gerų norų ir dabar yra Lietuvoje, bet tam, kad jie būtų įgyvendinti, nors pinigų nesureikšminu, turi būti finansavimas. Klasės krepšelis, jeigu prie

Autorės nuotraukos

Gimnaziją daugiau nei prieš 100 metų baigė šie Lietuvos Nepriklausomybės Akto signatarai: Mykolas Biržiška, Steponas Kairys, Alfonsas Petrulis ir Jonas Vileišis. Jie kūrė ir Vasario 16-osios akto tekstą. O šių dienų janoniečiai mums kalba JŲ vardu.

šios sistemos nebus pridėta daug pinigų, nieko nepakeis. Nepritariau ir mokinio krepšeliui, nes tai labai padidino konkurenciją tarp mokyklų. Mes susvetimėjome, tapome konkurentais, sunkiai bendraujame vienas su kitu, taip anksčiau nebūdavo. Juk Suomija pasiekė savo aukštų rezultatų, kai pasistengė sulyginti mokyklas ir jas visas timptelėti aukštyn. Mes paleidome konkurenciją: kas prasimušė, tam gerai, kas bankrutavo – jo problema. Nemanau, kad tokia laukinė aplinka davė ką nors gero mūsų švietimui. Mūsų siekiai turi būti pagrįsti bendradarbiavimu ir bendravimu. O dabar daugeliui svarbu tik savas kiemas. Galime juk dalytis, mokytis vieni iš kitų. Esu atviras nuo tų laikų, kai kūrėme atvirą mokyklą. Ir dabar – prašome į svečius, kada jums patogu, jei įdomu.

Jūsų kalėdiniai linkėjimai Lietuvos švietimui...

Turbūt, kaip ir visai Lietuvai – dėmesio žmogui. Čia yra esmių esmė. Švietimo sistemoje pagrindinis dėmesys turėtų būti skirtas mokytojui, pedagogui, be reikalo vengiame šio žodžio, juk ir bibliotekininkė, ir profesijos patarėjas, dirbantis mokykloje, yra pedagogas. Dabar turime didžiulę spragą – tinkamai neparengiami mokytojai. Trūksta specialistų, kurie dirbtų kokybiškai, rengtų abiturientus, mes juos viliojame iš kitų mokyklų. Čia vėl pasireiškia konkurencija. Po kelerių metų šį stygių pajausime dar skaudžiau. Tad linkėčiau dėmesio mokytojui, nors pagrindinis siekis – viskas mokiniui. Jei skirsime dėmesio mokytojui, jis jausis oriai, bus laisvas, atsakingas, jį gerbs valstybė, manau, tada ir mokiniui bus gerai.

Dėkojame.

Zina RIMGAILIENĖ

Menas ugdyti asmenybę

*Meilės Lukšienės premiją šiemet pelnė Vilniaus Žemynos gimnazijos biologijos vyresnioji mokytoja **Asta Navickaitė**. Pedagogė 2014 m. apsigynė biomedicinos mokslų daktaro disertaciją. Ji pasakoja, kad pradėjusi dirbti mokytoja nuolat savęs klausdavo: „Ar aš iš tikrųjų galiu?“, dvejojo, kaip seksis, kai tiek daug dar nežino. Kasmet vis tvirčiau suprasdama, kad tikrai gali mokyti, suvokė, jog lygiai taip pat galima skatinti augti ir mokinius – kaskart lipti laipteliu aukščiau: daugiau žinoti, praktiškai išbandyti, tvirčiau jaustis.*

Ką Jums reiškia M. Lukšienės mokymai, idėjos?

Kiekviena idėja ir nauja mintis, paskleista daugiau ar mažiau viešai (tai gali būti ir pamoka, ir pranešimas, ir interviu), visada turi dvi puses: už ir prieš. Reikia pripažinti, kad tikslingai išreikšti pasiūlymai visada įsitvirtina ir įgauna prasmę visuomenės orumui, humanizmui, santaikos sąsajoms. M. Lukšienė nuolatos garsiai arba tarp eilučių kiekvienam savo kolegai, studentui, pažįstamam žmogui transliuodavo, kad privalome turėti savąją šviesiąją pusę – gyvenimo prasmę. Tai man siejasi su Paulo Coelho knygoje „Alchemikas“ išsakyta fraze, kad privalome kurti savo gyvenimo legendą. Galiu drąsiai teigti – šiandien mano gyvenimo legenda yra darbas su edukaciniu pasauliu.

M. Lukšienė rašė: „Visos mūsų reformuojamos švietimo sistemos pagrindas – žmogus ir jo kultūra. Žmogus pabrėžiamas kaip aukščiausia vertybė ir ieškoma visų galimų būdų sudaryti sąlygas jo individualybei skleistis kultūros vertybių kontekste.“ Ar matote tai šiandienos mokykloje?

Nereikia išskirti vien švietimo sistemos: žmogus ir kultūra yra visų sistemų pagrindas. Jeigu nesilaikysime vientisumo, greitai sulauksime tarpusavio chaoso. Ugdyti asmenybę, kurią norime matyti rytoj, yra ypač subtilus, kruopštus ilgalaikis menas. Ne darbas, o menas, nes turime gebėti pasirinkti tinkamus įrankius, metodus, įverčius tai asmenybei formuoti. Tai procesas, kurio negalima stabdyti – kad vėliau galėtume juo džiaugtis ir didžiuotis. Mokyklose individualybei skleistis yra nemažai kelių. Svarbiausia, kad pats žmogus to norėtų, siektų ir suvoktų savo tobulėjimą. Mano įvardyto meno kaip proceso esminį vaidmenį atlieka visi mokyklos bendruomenės nariai: mokiniai, tėvai, mokytojai. Kiekvienam iš jų tenka tam tikras etapas. Jeigu bandome kažkurį etapą peršokti arba atsakomybę numesti kitam, nesistebėkime, kad žmogiškumo skalė pradeda kristi žemyn. Nuolatinis bendradarbiavimas, atvirumas, pasitikėjimas – tai šiuolaikinės mokyklos devizas. Galime tyliai pasvarstyti, kiek esame įsisukę į tą meninį procesą?..

„Technologija veikia ne tik darbo metodus, bet ir mąstymo būdą, nuo šio daug pareina ir mąstymo turinys, net mąstymo kryptis“ – tai dar viena iš M. Lukšienės minčių, aktualių mūsų laikams. Kaip šiuolaikinės technologijos veikia mokinius, mokytojus ir ugdymo procesą?

Šiuolaikinės technologijos turi gerąją ir blogąją puses. Kai mobilieji telefonai naudojami kaip įrankis, pavyzdžiui, nufotografuoti pro mikroskopą stebimą preparatą, tai didelis palengvinimas abiem šalims: mokytojas gali greitai įvertinti, ar mokiniui pavyko tinkamai atlikti darbą, o mokinys mato savo sėkmės rezultatą, džiaugiasi pasiekimu ir jaučia tyrinėjimo skonį. Pripažinkime, toks veiksmingumas motyvuoja ir tarsi tyliai kužda: „Mokymasis veža“.

Na, o neleistinai naudojama priemonė trukdo mokiniui susikoncentruoti, įsisavinti medžiagą ir, žinoma, lemia prastesnį rezultatą.

Meilė Lukšienė vertino bendradarbiavimo įgūdžių svarbą: „Posttotalitarinėje visuomenėje jie gerokai deformuoti, būtina juos grąžinti į normalias vėžes.“ Apie šiuolaikinius

vaikus sakoma, kad jie nebemoka bendrauti, kalbėtis, žiūrėti į akis, nes tiesioginį bendravimą išstumia šiuolaikinės technologijos. Ar matote galimybę tai pakeisti?

Apie tai reikėjo galvoti prieš gerą dešimtmetį, kai technologijos lyg cunamis užvaldė „Z“ kartos atstovus. Minėtos problemos yra labai ryškios: vieni vaikai bijo išsakyti savo mintis, kiti – leidžia neadekvačiai elgtis, nepamatuoja galimų pasekmių. Šiandien tos pasekmės, deja, skaudžiausiai išgyvenamos intelektualios visuomenės viduje. Tačiau bendravimo įgūdžiai, kultūriniai niuansai, pagarba kitam atsinešami iš šeimos. Mokytojas tikrai daug ir nuoširdžiai dirba, kad užmegztų, palaikytų ir puoselėtų ryšį su mokiniu. Tai ne savaitės ir ne mėnesio, o ištisų metų procesas. Būna gaila, kai įdėtos pastangos neduoda vaisių, bet pasikartosiu – tai ne vieno mokytojo iniciatyvos reikalaujantis darbas.

Pasibaigus mokslo metams vykdėte biologijos laboratorinių darbų veiklas „BioLab2017“. Papasakokite, kaip Jums kilo tokia mintis, kaip sekėsi bendradarbiauti su Lietuvos edukologijos ir Vilniaus universitetų mokslininkais?

Viskas vyko gana netikėtai... Kovo mėnesį sušmėžavo mintis, kad reikia pabandyti su mokiniais padirbėti kitaip: skatinant juos įvertinti tyrėjo, mokslininko, laboranto darbo dienos pliusus ir minusus. Sudaryti galimybę tikslingai suvokti, kad net ir paprasti ieškojimai, eksperimentai taip greitai neduoda rezultato. Čia lyg ir atveriamos galimybės sudėlioti viską į reikiamus stalčiukus dėl būsimos karjeros.

Pirmiausia šios idėjos griaučius pateikiau kuruojančiai skyriaus vedėjai Rasai Kazlauskienei ir direktorės pavaduotojai Romaldai Čižienei – man juk reikėjo „dvigubo palaiminimo“: pirma, pasibaigus mokslo metams naudotis gimnazijos patalpomis ir priemonėmis, antra, norėjosi palaikymo ir įžvalgų, ar tinkamai elgiuosi, nes mokiniams jau bus prasidėjusios vasaros atostogos. Prisipažinsiu, jaučiau baimę, kad gali nuvilnyti nemalonių pasisakymų banga iš tėvų ir globėjų, kodėl tokie užsiėmimai neorganizuojami mokslo metais, o tik per atostogas, kurios skirtos poilsiui.

Pritarimą gavau. Su mokiniais – pirmos klasės gimnazistais – sutarėme taip: kas nori dalyvauti, užsirašo ir atneša tėvų sutikimą, leidžiantį dalyvauti įvairiose veiklose. Sąrašas nebuvo labai perpildytas, to ir tikėjausi, nes kilus idėjai per daug neišsakysi, nepateiksi, šiek tiek varžė atsakomybė, kad iš dėstytojų dar nebuvau sulaukusi teigiamo atsakymo.

Dabar galiu paatvirauti, kad į laboratorinių darbų užsiėmimus atėjo tie, kurie norėjo papildomai sužinoti, išmokti ir, svarbiausia, jautė troškimą save atrasti kitaip. Kviesdama dalyvauti eksperimentiniame projekte „BioLab2017“ nežiūrėjau į mokinių pasiekimus biologijos pamokose, kviečiau visus. Kartais tas, kuriam sunkiau sekasi, taip sugeba nustebinti gebėjimais perprasti gana sudėtingą darbą, įsisavinti, „sugerti“ reikiamas žinias, kad belieka džiaugtis ir skatinti nesustoti.

Idėją palaikė ir universitetų atstovai – suderinome dieną, laiką ir buvome labai šiltai priimti. Birželio pirma ir antra savaitės aukštosiose mokyklose yra ypač intensyvios: vyksta baigiamųjų darbų gynimai, egzaminai; gimnazijose abiturientai laiko valstybinius egzaminus – visiems darbų netrūksta.

Savo tyrimams kiekvieną dieną skirdavome 3–4 valandas. Mokiniai labai noriai dalyvavo užsiėmimuose, kai kas net ryžosi iš pirštų kraują lašintis, kad nusistatytų kraujo grupę. Tomis dienomis lydėjo nemažai emocijų: nuostaba, juokas, didžiavimasis savimi, kad pavyko, išsiaiškino, suprato ir pan.

Paskutinę dieną mokiniams buvo įteikti pažymėjimai. Jų reikšmę labai gražiai paaiškino R. Kazlauskienė. Mokiniams tai buvo staigmena, kuri pamažu leidžia analizuoti savąjį „aš“: vakar „mokinys“, šiandien „tyrėjas“, o rytoj? Galbūt dabar jie jau yra tvirtai apsisprendę dėl ateities.

Keista, bet praeitą savaitę mokiniai jau domėjosi, ar pasibaigus mokslo metams vėl bus tokio tipo veiklų. Smagu girdėti, vadinasi, pavyko, pasiteisino. Turiu slaptų minčių organizuoti „BioLab2018“, bet jau kitaip.

Ko palinkėtumėte švietimo bendruomenei šv. Kalėdų proga?

Besigrožėdami žiema, prisiminkite visus brangiausius artimus, mylimus, gal net seniai matytus ir aplankytus žmones... Kiekvienam parašykite po laišką ant apelsinų ir gvazdikėlių aromatu persismelkusio popieriaus. Drąsiai išreikškite savo viltis, svajones, norus, lūkesčius... Gal net atsiprašykite. Atverkite savo širdis, parodykite jausmus, nebijokite atsiskleisti ir nustebinti... Kalėdos yra puikus metas viską pradėti iš naujo: be pykčio, pavydo, be melo kaukių ir apgaulių... Nauja pradžia – nauja viltis, naujas tikėjimas. Visus sveikinu švenčių proga!..

Dėkoju už pokalbį ir linkiu sėkmės kuriant ir įgyvendinant naujas idėjas.

Dovilė ŠILEIKYTĖ

Atitaisymas

Dešimtajame „Švietimo naujienų“ numeryje, straipsnyje „Bibliotekų bendradarbiavimo ateities perspektyvos“ (p. 12–13), skirsnyje „Diskusija virte virė“ įsivėlė apmaudus netikslumas. Turėtų būti taip: „Jonavos r. savivaldybės Švietimo, kultūros ir sporto skyriaus vyr. specialistė Danutė Ragelienė kalbėjo: „Perspėjote, kad apie mokyklų problemas kalbėti nereikėtų, tačiau, mano manymu, tai yra neatsiejama. Švietimo sistemoje matau didžiulį mokyklų bibliotekų potencialą, kuris nėra išnaudojamas. Mokyklų bibliotekos dirba taip, kaip pačios susivokia, kaip geba bibliotekininkas... Man atrodo, net nedera kelti klausimo, ar mokykla gali veikti be bibliotekos. Jei mūsų švietimo siekiamybė šiek tiek pasivyti skandinavus ar bent jau estus, tai šiandien turėtume diskutuoti ne apie materialius dalykus, o apie žmogiškuosius išteklius. Mokyklos bibliotekoje turi dirbti bibliotekininkas ugdytojas, mokytojas, kas egzistuoja visame pasaulyje. Mokyklos biblioteka turi eiti koja kojon su mokykla ir jos tikslais.“

Apgailestaujame dėl netikslumo.

Apie ilgesio aidą ir „Vilnies“ mokyklą...

Lietuvių kalbos pamoka su mokytoja Migle

„Švietimo naujienos“ turi bičiulių svečiose šalyse. O užsimezgė tos bičiulystės per lituanistines, šeštadienines ar sekmadienines mokyklas, kurios dažniausiai vadinamos mokyklėlėmis. Bet iki šių metų rugsėjo jokie bičiulystės saitai nesiejo mūsų leidinio su vienintele lituanistine mokykla Brazilijoje, „Vilnimi“, kol mokytojauti ten neišvyko Vilniaus universiteto klasikinės filologijos absolventė ***Miglė Stasiulionytė****, kuri prieš išvykdama pažadėjo interviu „Švietimo naujienoms“. Kai tik apšils...*

Migle, mes tuos kelis rudens mėnesius nepaleidome Jūsų iš akių socialiniuose tinkluose, todėl žinome, kad Jums sekasi gerai. Taip pat iš Jūsų interviu „Bernardinuose“ sužinojome, kad „Vilnis“ atgijo tik 2015 m., o prieš tai Brazilijoje visą dešimtmetį nebuvo lituanistinės mokyklos. Kodėl taip buvo nutikę?

Sunku apibendrinti situaciją ir pateikti konkrečias priežastis, tačiau įtakos turėjo įvairiausi veiksniai – tiek kalbos sudėtingumas, dėl kurio pritrūkdavo motyvacijos mokytis, tiek jos nepritaikomumas (galbūt nuskambės pragmatiškai, bet atsiradus galimybei gauti Lietuvos pilietybę, atsirado daug didesnis susidomėjimas ir lietuvių kalba). Dabar Lietuva brazilams vis labiau tampa tarsi langu į Europą, taigi, atgaivinant lietuvybę jiems atsiveria durys ir į Europos kultūrą, gyvenimą Senajame žemyne. Tiesa, dabartinės mokyklos atidarymas susijęs ir su generalinio konsulato įkūrimu San Paule.

Mes taip pat žinome, kad lituanistinėse mokyklėlėse, kai kalbos mokomi suaugusieji, mokytojui dažnai tenka išrasti savo metodiką. Kaip mokote Jūs?

Nors turime gana nemažai lietuvių kalbos vadovėlių, nėra vieno, kuriuo būtų galima naudotis nuosekliai. Tenka imti po truputį medžiagos iš visur, taip pat kurti savo užduotis. Žinoma, reikia derinti skirtingas veiklas – tiek, tarkime, kalbėjimą, tiek gramatines užduotis. Be abejo, labiausiai norisi, kad mokiniai prabiltų lietuviškai, tačiau tam būtinai reikia bent trupučio gramatikos, o ją pateikti suprantamai nėra lengva. Kadangi vietiniai lietuviai jau gerokai atitolę nuo Lietuvos konteksto, o aš atvykau tiesiai iš jos, norisi perduoti kuo daugiau lietuviškų aktualijų, papasakoti apie mūsų kultūrą, žmones, jų mentalitetą, gamtą ir kt. Taigi, pamokos nėra koncentruotos vien į kalbos mokymąsi.

Ar mokykla palaiko ryšius su Lietuva? Ar sulaukia iš mūsų paramos?

Taip, palaiko. Mokykla dalyvauja įvairiuose projektuose, kuriuose gauna finansavimą iš Lietuvos. Ši parama iš tiesų vertinga puoselėjant lietuvybę ir pasiekia tiek pačią mokyklą, tiek vietinę lietuvių bendruomenę.

Lietuvos Respublikos generalinis konsulatas San Paule rugsėjį organizavo susitikimą su Brazilijos lietuviais. Sakėte, kad buvo be galo smagu susitikti su tautiečiais. Pasidalykite tuo, ką sužinojote. Kokie patys didžiausi sunkumai įvardijami?

Manau, kad situacija kompleksinė – sunkumai įvairaus pobūdžio. San Paulas yra milžiniškas miestas (tai didžiausias megapolis abiejuose Amerikos žemynuose), taigi, čia ne tik gausu žmonių, bet ir yra milžiniški atstumai, o visa tai atima daug laiko ir jėgų. Pamokos dabar vyksta trijose miesto vietose, tačiau ne visiems jas patogu pasiekti. Manau, kad daugeliui (net ir norintiems mokytis) motyvaciją numuša šie nepatogumai. Tiesa, yra galimybė kalbos mokytis nuotoliniu būdu, bet tai irgi nelabai pasiteisina – dažniausiai žmonėms pritrūksta valios, o ir konsultacijos su mokytoju, ypač mokantis lietuvių kalbos, – labai svarbios. Be to, retam kuriam čia lietuvių kalbos mokymasis yra prioritetas – dažniau tai mėgėjiškas smalsumas, noras prisiliesti prie savo šaknų, senelių ar prosenelių kalbos. Iš savo patirties galiu pasakyti, kad mokantis kalbos labai svarbu turėti konkretų tikslą, žinoti, kur tą kalbą pritaikyti, nes kitu atveju atrasti entuziazmo yra sunku. Nėra lengva ir mokytojams – portugalų kalbos gramatika beveik diametraliai skiriasi nuo lietuvių, pavyzdžiui, brazilams nesuvokiama mūsų linksnių sistema, tad ją reikia pateikti kiek įmanoma aiškiau.

Kuo, Jūsų manymu, skiriasi Brazilijos ir Europos lituanistinės mokyklos?

Mano manymu, esminis skirtumas yra tas, kad čia, kitaip nei Europoje, dabar beveik visai nebeatvyksta naujų gyventojų iš Lietuvos. Kaip jau minėjau, čia lietuvių kalbos žmonės mokosi daugiau iš nostalgijos, taigi, ir pačios lituanistinės mokyklos veikla yra grynai idėjinė. Dauguma Brazilijos lietuvių yra trečios ar ketvirtos kartos ir daugiausia jau asimiliavęsi su vietine kultūra. Jie, kitaip nei Europoje gyvenantys tautiečiai, neturi tikslo grįžti ar gyventi Lietuvoje.

Papasakokite apie savo mokinius. Kas jie?

Nuo praktikos pradžios turiu tris mokinius. Du iš jų turi lietuviškų šaknų ir nori gauti Lietuvos pilietybę. Nors tam nebūtina mokytis lietuvių kalbos, labai smagu, kad šie vaikinai tokie pilietiški ir į tai investuoja savo laiką ir pastangas. Abu jie pradėjo mokytis nuo nulio, bet domisi Lietuva, jos aktualijomis, istorija, kartais papasakoja ką nors, ko net pati nežinau, tai man palieka didelį įspūdį. Trečiasis mokinys – aštuoniolikos metų brazilas, jokių giminystės ryšių Lietuvoje jis neturi, tačiau prieš kelerius metus internetu susipažino su mergina iš Šilalės ir ją pamilo. Lietuvių kalbos brazilas mokosi jau metus ir gali neblogai susišnekėti. Jis planuoja vykti į Lietuvą aplankyti draugės ir studijuoti. Prieš keletą savaičių subūrėme ir naują grupę, tai – lietuvių tautinių šokių kolektyvas „Rambynas“. Kadangi jie kitais metais vyks į Dainų šventę Lietuvoje, supažindinsime bent jau su lietuvių kalbos pagrindais. Didžioji dauguma šokėjų – aktyvūs ir entuziastingi jaunuoliai, tad mokyti ir bendrauti su jais labai smagu. Turiu pripažinti, kad visi mokiniai man teikia labai daug džiaugsmo. Su kita čia dirbančia mokytoja net vadiname juos truputį „fanatiškais“ ir kaip tik tuo žaviais – juk nuspręsti mokytis lietuvių kalbos tikrai reikia nemažai ryžto.

Brazilija prieš šimtą (ar beveik šimtą) metų buvo pažadėtoji vilties žemė ne vienam valstiečio vaikui, pakėlusiam akis nuo žagrės... Dabar jau ir tų kaimų nebėra, ir išvykusiųjų vaikaičiai nebeturėtų kam laiškų rašyti. Bet gal išliko kažkoks ilgesio aidas? Ir kokio grįžtamojo ryšio Jūs tikitės?

Ilgesio aidas tikrai išlikęs. Brazilijos lietuviai, kaip jau minėjau, domisi tuo, kas vyksta Lietuvoje, jos kultūra, negali atsižavėti Lietuvos gamta ir kt. O dėl grįžtamojo ryšio... Kadangi pirminis šios praktikos tikslas – mokyti lietuvių kalbos, man nėra nieko džiugesnio, kaip girdėti lietuviškus žodžius ir frazes dėliojančius ar lietuvių kalba skaitančius, jau sugebančius suprasti teksto esmę savo mokinius. Jei praktikos laikotarpiu sugebėsiu bent truputį juos priartinti prie tėvynės, tai bus jau labai daug.

Norėčiau paprašyti paatvirauti. Kodėl Brazilija? Kodėl Rio de Žaneiras? O jeigu Brazilija „pagavo ir nebepaleido“, gal tai Jūsų žemė, Jūsų dangus?

Labai geras klausimas, kuriam aiškaus atsakymo turbūt neturiu iki dabar. Viskas prasidėjo nuo svajonės apsilankyti Rio de Žaneire, kuris man visada atrodė vienas įspūdingiausių miestų pasaulyje. Vėliau ten nuvykusi susiradau draugų, atsirado saitų, norėjau daugiau sužinoti apie Brazilijos kultūrą, geriau ją pažinti, grįžti į šią šalį... Įdomu tai, kad, nepaisydamas visų Brazilijos problemų (nesaugumo, korupcijos, netvarkos), šį kraštą vis tiek pamilsti. Jis turi sunkiai apibūdinamos tropinės melancholijos, kuri išties „pagauna ir nebepaleidžia“. Portugalų kalboje yra toks gražus ir sunkiai į kitas kalbas išverčiamas žodis *saudade*, apytiksliai verčiamas kaip „nostalgija“ ar „ilgesys“. Taigi, būtent tokią emociją visada jaučiu Brazilijai. Būsiu atvira – ateityje savo gyvenimą įsivaizduoju tik Europoje. Be galo myliu Lietuvą, galbūt apsistosiu ten, nors ir kitose Europos šalyse jaučiuosi kaip namie, visur atpažįstu savos kultūros ženklus. Brazilijoje to nėra. Žinoma, europietiška įtaka čia taip pat juntama, tačiau man tai vis tiek yra kitas, gana svetimas pasaulis.

Visai nesistebiu, kodėl Jums tokia svarbi lietuvių kalba ir kultūra, kodėl pasirinkote (bent kol kas) būti mokytoja. Sakyčiau, gavote likimo dovanų. Bet neskubate prisipažinti, kieno anūkė esate... Ar čia tas variantas, kad viskas nuo pradžių ir viskas iš savęs?

Man be galo svarbi mano šeima, nes be jos nebūčiau tokia, kokia esu. Labai ją myliu ir didžiuojuosi, nors ir nesipuikuoju. Kadangi studijavau klasikinę filologiją ir visiems toje aplinkoje buvo žinomos mano šaknys, prisipažinsiu, ne visada dėl to maloniai jausdavausi, galbūt tai net truputį įpareigodavo. Mano seneliai yra mano seneliai, mano tėvai yra mano tėvai, o aš esu aš – visi rašome savas istorijas ir likimus. Niekada negalvojau, kad man galėtų taip patikti pedagoginis darbas, kaip tuo įsitikinau dabar. Tad gal visgi ir egzistuoja toks dalykas kaip genai...

Ačiū. Ir laimingų Naujųjų metų!

Zina RIMGAILIENĖ

Lietuviška mokykla, taikanti australišką pedagogiką

*Užrašas „Guliverio akademija“ skelbė, kad atėjau ten, kur ir norėjau. Paskambinus duris atvėrė **Stephenas Lee** ir maloniai pakvietė eiti drauge. Jis – naujai įkurtos privačios lietuviškos-australiškos mokyklos direktorius, atvykęs čia iš Australijos. Netrukus susipažinau ir su direktoriaus „dešiniąja ranka“, mokyklos „bendraautore“, psichologe **Rūta Valatkevičiūte-Gustaitiene**. Koridoriumi nužygiavome tiesiai iki virtuvėlės, pro kurios langus matėsi klasė. Jauku, pamaniau...*

Stephenas netrukus pakvietė užeiti į klasę. Prisipažinsiu, nustebino... Tarp klasių – jokių sienų. Visi trijų klasių vaikai mokosi bendroje erdvėje, tik prie atskirų stalų. Šiemet suformuotos pirmosios trys klasės, kuriose mokosi po 5 vaikus. Mokykla savo veiklą pradėjo rugsėjį, per šiuos kelis mokslo mėnesius mokiniai jau priprato prie jos išskirtinumo. Mums įėjus į klasę, jie net nereagavo. Susikaupę skaitė, rašė, atliko mokytojų pavestas užduotis. Mokiniai jau išmoko susikoncentruoti į tai, ką daro.

Stalai lengvai transformuojami, prireikus gali būti išdėliojami bet kokia forma. Bendroje erdvėje yra dar keletas, skirtingas funkcijas atliekančių, erdvių – tai poilsio zona, knygų skaitymo kampelis, didelis stalas su kėdėmis bendrai klasių veiklai, projektams, rankdarbiams ir pan.

Iki pietų pamokos vyksta lietuvių kalba ir vaikai mokomi pagal bendrąsias programas, o popiet Stephenas ir Rūta su mokiniais bendrauja angliškai. Mokykloje mokosi lietuvių arba mišrių šeimų vaikai. Daugelis anglų kalbą yra girdėję jau ir anksčiau, kiti – ir vartoję. Žinoma, visiems reikėjo priprasti, kad ji skambės kasdien. Anglų kalba vaikai šneka maždaug 3 valandas – iki 15 val. popiet. Pasak Rūtos, ji jau keletą dienų jaučia, kad nebereikia vaikams vertėjauti.

Kaip ir kam kilo idėja steigti šią mokyklą?

Kaip teigė Rūta, idėja steigti mokyklą kilo nuo pažinties su šiuo ypatingu žmogumi – Stephenu. „Susipažinome studijuodami Anglijoje, Stephenas atvyko į Lietuvą atostogų ir susižavėjo mūsų šalimi. Jis skaitė knygas apie Lietuvą, jautriai reagavo į mūsų okupacijos istoriją. Lietuva labai palietė Stepheno emocijas. Iš pradžių pradėjome dirbti su mokyklomis ir kitomis organizacijomis pokyčių tema, bet netrukus supratome, kad, norėdami įgyvendinti tikrus pokyčius, privalome veikti patys“, – kalbėjo Rūta. Stephenas prisipažino, kad jų siekis buvo tapti pokyčio dalimi, o ne tik konsultantais. „Tada mes supratome, kad pokyčiai prasideda mokykloje. O vėliau žmonės vadovavimo, bendravimo, kultūros stilių nešasi iš mokyklos į įmones, verslą ir panašiai“, – sakė jis.

Stephenas prisipažino, kad Australijoje ir už jos ribų turėjo ištisą mokyklų tinklą. Jis buvo aukščiausia elitinio mokyklų tinklo galva. Bet paklaustas, kam jam mokykla Lietuvoje, Stephenas atsakė, kad Australijoje jis jau nebereikalingas: „Ten mokyklos ir metodai veikia, bet aš jau nebeturiu, ką veikti.“

Anot Rūtos, Stephenas yra mokytojas iš pašaukimo. „Aš labai prisirišu prie žmonių. Praėjusią savaitę praleidau Australijoje, aplankiau sūnų, bet labai pasiilgau šių savo vaikų. Skambinau jiems per „Skype“ programą tam, kad pamatyčiau ir pasikalbėčiau. Apskritai, man labai patinka Lietuva ir lietuviai. Manau, kad mokykla turi auginti ir mokyti vaikus būti lietuviais Europoje“, – savo pastebėjimais dalijosi direktorius.

Kaip mokiniai atėjo į „Guliverio akademiją“?

Abu pašnekovai šyptelėjo... „Nebuvo lengva“, – prisipažino. Anot jų, tėvai turėjo pasikliauti tik vadovais, nes jokių rezultatų, mokymo(si) proceso parodyti negalėjo. „Ėjome skirtingais keliais. Reklamavome mokyklą sukurtoje „Guliverio akademijos“ veidaknygėje, kalbėjomės su žurnalistais, bet labiausiai mums padėjo žmonių nešama žinia iš lūpų į lūpas“, – kalbėjo Stephenas. Rūta sakė, kad jai dar ir šiandien vaikų tėvai, jų tikėjimas mokykla kelia jaudulį ir verčia juos branginti.

Kol kas mokykloje dauguma – berniukai. Iš viso mokosi 15 vaikų. Steigėjai šiemet sąmoningai nerinko ketvirtokų klasės, nes manė, kad tėvams pernelyg rizikinga atvesti vaiką vieneriems metams į naują sistemą.

O kaip pasirinkote mokytojas?

Abu pašnekovai pastebėjo tai, kad ateinančios dirbti mokytojos rizikavo, kaip ir tėvai, pradėdami leisti savo vaikus... Jos nežinojo, kokia ši mokykla, ko iš jų reikalausime, kokie bus darbo metodai. Pasak Rūtos, ji daug kalbėjosi su pageidaujančiomis dirbti pedagogėmis. „Sakiau joms, kad nebus jokių darbo instrukcijų. Šiuolaikiniai vaikai be galo talentingi. Mokytojams dirbti sunku. Jie turi rasti sprendimus, kaip vadinamąją „Z“ kartą mokyti, jų neužgožiant, neįvelkant į rėmus. Mūsų mokykloje tai daryti yra dar sunkiau, nes daugelis dalykų yra nauja ir vaikams, ir mokytojams“, – sakė Rūta. Stephenas pasidžiaugė, kad jiems pasisekė, nes mokytojos – jaunos entuziastės, noriai moko ir mokosi įvairių australiškų subtilybių. „Mums labai svarbu, kad mokytojai gerai jaustųsi mokykloje. Stengiamės kurti jaukią atmosferą, be įtampos. Jeigu mokytojui blogai, tada jam sunku ir pagirti, ir adekvačiai vertinti. To pasekmė – mokiniai taip pat ima jausti įtampą. Mūsų mokytojai jauni optimistai – neieško klaidų, ieško galimybių“, – sakė vadovas.

S. Lee ir R. Valatkevičiūtė-Gustaitienė bendrauja su mokiniu

Mokykla ir tėvai...

„Tėvai yra partneriai. Kol mokykla maža, galime augintis stiprią bendruomenę. Nesunku palaikyti ryšį su 15 šeimų. Sustiprinę mažą, vėliau galime tikėtis tvirtos didelės bendruomenės“, – pastebėjo Stephenas. Pasak Rūtos, dirbdami išvien, negalime nustumti atsakomybės „kažkam“.

Kokiais ugdymo principais remiamasi?

Kasryt direktorius mokinius pasitinka kieme, kiekvienam paspaudžia ranką, palinki geros dienos. Šis gestas – ne be reikalo, pasak pašnekovų, vaikai turi jaustis laukiami. „Manau, už bet kokius ugdymo principus daug svarbiau yra tai, kad vaikams patinka čia būti. Jie gerai jaučiasi. Savaime suprantama, mokiniai mokykloje įgyja dalykinių žinių, bet kartu mes auginame charakterius, ugdome asmenines savybes. Kasdien mokomės, kaip spręsti konfliktus, bendrauti, saugoti santykius. Daug kalbame apie patyčias“, – pabrėžė Stephenas.

Paklausus, ar jų mokykloje esama patyčių, vadovas teigė, kad patyčių yra visose mokyklose. „Stebime, klausomės ir daug kalbamės, neignoruojame net mažiausių smulkmenų“, – kalbėjo Rūta.

Informacinės technologijos pamokose – leidžiamos ar draudžiamos?

„Išmanusis telefonas, mano nuomone, tai dar vienas mokytojas klasėje. Jeigu mokytojas nežino atsakymo į klausimą, telefonas gali į jį atsakyti. Mūsų siekis, kad visi mokiniai turėtų ant stalo planšetinį kompiuterį“, – lūkesčiais dalijosi Stephenas ir atkreipė dėmesį į tai, kad vaikus mokome XXI a., todėl turime augti drauge su technologijomis. Tai neišvengiama, nes mokymas be technologijų pasibaigė XX a.

Kol kas „Guliverio akademija“ dar tik pradeda pažintį su informacinėmis technologijomis...

Vertinimas ir įsivertinimas...

Pažymiai yra rašomi, bet jie labiau reikalingi mokytojui, kad žinotų, kokių dalykų vaikams dar nepavyko įsisavinti. „Pavyzdžiui, vakar vienas iš vaikų skundėsi, kad gavo 9, bet aš jam sakiau, kad tai puiku. Juk dabar žinai, ką dar reikia pasimokyti. Jeigu visada gautumei 10, vadinasi, testas buvo per lengvas. Testai turi padėti suvokti, ką dar reikia mokytis“, – prisiminė Stephenas.

Rūta atkreipė dėmesį, kad jie stengiasi akcentuoti nuolatinį mokymąsi, todėl vaikams sąsiuviniuose nuolat yra parašomas atgalinis ryšys. „Mes mokome vaikus įsivertinti. Mokiniai turi savęs vertinimo lapą. Pasauliniais tyrimais pagrįstas dalykas, kad vaikui pasiekti geresnių rezultatų padeda gebėjimas įsivertinti. Turi veikti pusiausvyra tarp savęs vertinimo ir mokytojo vertinimo. Jeigu jie abu veiks, tada ir bus sukuriamas tikrasis įvertinimas“, – sakė Stephenas.

Specialiųjų poreikių vaikai – už ar prieš?

„Priimame specialiųjų poreikių vaikus, bet negalime turėti jų daug, kol mūsų klasės nedidelės. Vienas vaikas jau mokosi, o kitas turėtų ateiti netrukus. 2 iš 15 nėra per daug. Kai klasės išaugs, galėsime priimti dar keletą specialiųjų poreikių vaikų“, – sakė mokyklos įkūrėjas. Rūta pastebėjo: „Regis, Lietuvoje tai dar labai sunki tema. Tėvai išgyvena dėl savo specialiųjų poreikių vaikų. Jie nori, kad vaikai būtų ugdomi, o mūsų mokyklos nėra tam pasirengusios. Atvėrę mokyklos duris, pajutome didžiulį paslaugų poreikį specialiųjų poreikių vaikams. Kažkas dar „neįvykę“ su šia sritimi mūsų švietimo sistemoje.“

Kur Jūsų stiprybė?

„Pusę gyvenimo praleidau mokykloje, vaikai, su kuriais dirbdavau, tapdavo mano šeima. Visada palaikydavau labai artimus ryšius su vaikų tėvais, todėl ir jiems būdavau labai artimas. Mano nuomone, visi mokyklų vadovai privalo mokyti. Mokymo esmė – būti kartu su vaikais, mokytojais, būti bendruomenėje. Šios mokyklos vaikai – dabartinė mano šeima. Tai ir yra mūsų stiprybė“, – susijaudinęs kalbėjo Stephenas.

„Psichologas taip pat negali sėdėti savo kabinete. Aš esu visur: klasėje, valgomajame, kieme. Ten, kur manęs gali prireikti. Psichologas – komandos dalis. Problemos sprendžiamos ne psichologo kabinete, o klasėje“, – vieną iš stiprybių įvardijo Rūta ir pabrėžė, kad jai itin patinka balansas, todėl jie neaugina „karalienių“ ir „karalių“ – augina žmones.

Baigdami pokalbį, mokyklos sumanytojai sakė, kad jie nėra tobuli, kaip ir visi susiduriantys ir nuolat sprendžiantys problemas. Bet jie be galo džiaugiasi tuo, ką daro, ir jiems gera, nes vaikams tai yra palanki vieta mokytis.

Paprašyti išsakyti kalėdinius linkėjimus, abu susimąstė... Rūta palinkėjo gerų naujienų ir visiems siuntė vieną iš jų: „Mes auginame labai protingą kartą. Turime talentingų vaikų – turime ateitį. Didžiuojuosi šiais vaikais, mūsų tėvai viską daro gerai...“ Stephenas visiems linkėjo dovanų ir teigė, kad mokiniai kasdien iš mokytojų gauna dovaną – tai gerą švietimą ir jaukų bendravimą, lygiai taip pat ir vaikai jiems visiems dovanoja buvimą kartu.

Dėkoju už pokalbį ir pirmą kartą po daugiau kaip 13 metų pajaustą norą sugrįžti į mokyklą, bet tokią – kitokią...

Aušra ŽIDŽIŪNIENĖ

Mokytojo pagarba ir dėmesys bet kuriam vaikui – raktas į mokyklos ir mokinio sėkmę

Šių metų gegužės–birželio mėnesiais keturiolikoje projekto „Renkuosi mokyti – mokyklų kaitai!“ mokyklų jungtinė Šiaulių universiteto tyrėjų grupė (Lina Miltenienė, Sigitas Balčiūnas, Jūratė Valuckienė, Milda Damkuvienė) analizavo įtraukiojo (inkliuzinio) ugdymo(si) požymius ir procesus, tyrinėdami kiekvienos jų kultūrą, politiką ir praktiką. Atliktas tyrimas naujas ir vertingas ne tik savo apimtimi, bet ir tuo, kad reiškinys buvo analizuojamas sistemiškai, remtasi visų svarbiausių ugdymo proceso dalyvių – mokinių, tėvų ir pedagogų – nuomone. Gavusios tyrimo ataskaitą, projekto mokyklos planuos reikalingus pokyčius, keis savo politiką ir praktiką, bendruomenėse kurs įtraukiojo ugdymo kultūrą.

Apie pagrindines tyrimo įžvalgas, kurios aktualios visai švietimo bendruomenei, kalbamės su tyrėjų komandos vadove, Šiaulių universiteto Specialiosios pedagogikos katedros vedėja doc. dr. ***Lina Milteniene****.*

Kaip vertinate įtraukiojo ugdymo situaciją projekto mokyklose? Kokias teigiamas tendencijas išskirtumėte?

Tyrimas atskleidė, kad kiekviena mokykla yra labai skirtingame kelionės inkliuzinės mokyklos link etape. Įtraukiojo ugdymo situacija projekte dalyvaujančiose mokyklose bendrąja prasme gali būti vertinama kaip vidutiniška, o jei kalbėtumėme mokykline kalba, pagal dešimtbalę skalę vidutinis visų mokyklų balas būtų septyni.

Tyrimo rezultatai leidžia teigti, kad tokie įtraukiojo ugdymo kultūros požymiai, kaip mokytojo dėmesys vaiko asmenybei ir pagalba mokiniui, labiausiai išreikšti pradinio ugdymo pakopoje. Kitas svarbus momentas – tose mokyklose, kuriose pastebimas pozityvus mokytojų nusiteikimas ugdytinių atžvilgiu, yra aukštesnė mokinių tarpusavio pagarbos ir pagalbos kultūra.

Mokyklos vykdomos politikos srityje palankiau negu kitos sritys vertinama valstybinė pagalbos vaikui politika ir dėmesys specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams. Dauguma tėvų teigiamai vertina mokyklos prieinamumą kiekvienam norinčiam joje mokytis, tėvų priėmimo ir įtraukimo politiką.

Pozityvu tai, kad mokytojai mokymo(si) procese vis dažniau taiko personalizuoto mokymo(si) strategijas, o dauguma mokinių, gaunančių specialiojo pedagogo pagalbą, ją vertina kaip veiksmingą.

Kokiose srityse mokykloms reikėtų sutelkti daugiau pastangų?

Mokykloms dar tikrai yra kur augti ir tobulėti. Daugiau dėmesio turėtų būti skiriama pagarbos ir pagalbos kultūrai puoselėti, bendruomeniškumui skatinti, patyčioms mažinti. Ne tik mokiniai, bet ir mokytojai turėtų laikytis pagarbos ir lygiaverčio bendravimo principų. Nemaža dalis mokinių išreiškė nepasitenkinimą savo mokytojais dėl nepagarbaus bendravimo, psichologinio smurto (rėkimo, keiksmų, žeminimo, kai kuriais atvejais net dėl inicijuotų patyčių).

Mokyklose trūksta dėmesio lygių galimybių kultūrai ir antidiskriminacinei politikai. Teoriškai mokytojai deklaruoja, kad jiems svarbus kiekvienas mokinys, tačiau mokinių ir tėvų atsakymų į atvirus klausimus analizė parodė, jog mokyklose reikia daugiau dėmesio skirti kiekvienam mokiniui pripažinti ir lygioms galimybėms užtikrinti, o ne skatinti elitizmui, kuris tik didina konkurenciją ir atskirtį tarp mokinių. Deja, bet mokyklų vidinė politika dažnai naudojama kaip įrankis mokiniams rūšiuoti, vidinei jų segregacijai. To pasekmė gali būti tai, kad bendruomenėse vis dar yra mokinių ir tėvų, reiškiančių nepakantumą įvairovei, segregacines ir diskriminacines nuostatas dėl „normalumo“ standartų neatitinkančių mokinių. Siekiama tuos, kurie yra mažiau gabūs ar „mažiau protingi“, „turintys psichinę negalią“, perkelti mokytis atskirai nuo „protingesnių“.

Ugdymo praktikoje vis dar pernelyg retai taikomi aktyvaus mokymosi metodai, inovatyvios ir netradicinės priemonės. Daugiau dėmesio reikėtų skirti mokinių kritinio mąstymo ir metakognityvinių gebėjimų ugdymui. Mechanišką mokymą mintinai ir atkartojant turėtų keisti mokymasis kelti sau tikslus, naudotis informacija, ją susirasti, atsirinkti, klausinėti ir savarankiškai mokytis. Kol kas mokykloms dar sunkiai sekasi ir individualizuoti bei personalizuoti ugdymą.

Mokyklų aplinkoje trūksta poilsio zonų, jaukumo, funkcionalumo, inovatyvių sprendimų ir priemonių.

Ar Jums, kaip įtraukiojo ugdymo ekspertei, buvo netikėtų atradimų?

Ko gero, labiausiai susimąstyti privertė rezultatai, leidę pamatyti sąsajas tarp skirtingų įtraukiojo ugdymo dimensijų. Neretai galima išgirsti, kad šiuolaikiniams vaikams niekas neįdomu, jie neturi mokymosi motyvacijos arba ta motyvacija labai žema. Mano manymu, labai svarbią žinutę mokykloms siunčia toks konstatuotas faktas, kad mokinių vidinė **mokymosi motyvacija** yra didesnė tose ugdymo įstaigose, kuriose mokiniai jaučia dėmesį sau kaip asmenybei, sulaukia mokytojo

Gavusios savo mokyklos tyrimo ataskaitą, mokyklų pokyčio komandos susitiko aptarti rezultatų ir nusibrėžti pokyčių krypčių

pagalbos, gerai vertina gyvenimą mokykloje, vyrauja kiekvieno mokinio pripažinimo, priėmimo, pagalbos kultūra, įtraukiami tėvai, žemesnis patyčių ir diskriminacijos lygis, nedaug mokinių segregacijos apraiškų, stebima mokytojų profesinė bendrystė, retai pasireiškia formalus tradicinis mokymas.

Visų mokinių įsitraukimą į mokymosi procesus nepalankiausiai veikia formalus tradicinis mokymas, mokinių segregacija ir išorinių mokymosi pažangos trikdžių akcentavimas. Akivaizdu, kad mokinių mokymosi motyvacija nėra tik jų pačių reikalas, ją taip pat lemia išoriniai ir, kaip rodo tyrimo rezultatai, su mokykla susiję veiksniai.

Kitas užfiksuotas svarbus momentas – **personalizuoto mokymosi strategijas** mokytojai dažniau taiko tada, kai mokykloje vyrauja pripažinimo, pagarbos ir pagalbos mokiniui kultūra. Formalus tradicinis mokymas dažniau susijęs su elitizmo reiškiniu mokykloje, patyčių ir diskriminacijos raiška, išorinių mokymo trikdžių akcentavimu, t. y. noru nesėkmes ar sunkumus pateisinti išoriniais veiksniais. Mokytojai, kurie pažymi, kad mokykloje vyrauja pripažinimo, pagarbos ir pagalbos mokiniui kultūra, rečiau nurodo, kad vaiko sunkumus lemia nepalanki šeimos aplinka, kad trūksta laiko bendradarbiavimui. Tai žinia mokykloms, kokia linkme reikėtų keisti įstaigos kultūrą, politiką ir praktiką.

Taip pat įdomu tai, kad išryškėjo kelios mokinių grupės, kurios dėl ugdymosi procese atsirandančių kliūčių gali būti diskriminuojamos, nes jiems nėra užtikrinamos vienodos galimybės ir veiksmingas ugdymasis. Tokioje situacijoje atsiduria **patenkinamai ir blogai besimokantys, specialiųjų ugdymosi poreikių turintys mokiniai, berniukai**... Kodėl? Tyrimo rezultatai rodo, kad patenkinamai ir blogai besimokantys vaikai retai patiria mokymosi sėkmę, gerokai dažniau nei kiti nespėja atlikti užduočių klasėje, nesupranta, kaip jas atlikti namuose. Žemesnių pasiekimų mokiniai turi mažesnes galimybes sulaukti pagalbos, nes nustatyta, kad aukštesnių pasiekimų ugdytiniai gauna daugiau mokytojo dėmesio ir pagalbos. Specialiųjų ugdymosi poreikių turintys mokiniai mažiau įsitraukia į ugdymo(si) procesą, patiria mažesnę mokymosi sėkmę. Berniukai, palyginti su mergaitėmis, pasižymi žemesne vidine mokymosi motyvacija, rečiau patiria mokymosi sėkmę ir pastebi mokytojo dėmesį savo asmenybei, menkiau įsitraukia į mokymąsi, sulaukia mažiau mokytojo ir bendraamžių pagalbos.

Apibendrinant, ką turėtų daryti mokykla, mokytojai ir tėvai, kad stiprėtų mokinių mokymosi motyvacija, įsitraukimas į mokymosi procesus?

Kurti tokias mokymosi aplinkas, kuriose būtų gera būti tiek fizine, tiek ir emocine prasme. Mokykla – tai ne tik pamokos ir akademinės žinios. Mokykla – tai gyvenimo dalis, todėl svarbu, kad būtų rūpinamasi į mokinių interesų ir poreikių tenkinimą, aktyvų mokymąsi orientuotomis poilsio ir mokymosi erdvėmis, neformaliomis veiklomis, kurios leistų kiekvienam vaikui mėgautis buvimu mokykloje ne tik per pamokas.

Daugiau dėmesio reikėtų skirti bendruomenės narių tarpusavio santykiams, kurie turėtų būti grindžiami bendryste, įtraukiojo ugdymo vertybėmis, pagarba ir pagalba kitam, pozityviu skatinimu, o ne autoritariškumu, drausminimu ir kontrole, konkurencijos ir elitizmo skatinimu, patyčiomis ir diskriminacija. Mokytojai pasigenda pagarbos ir pagalbos tarp mokinių kultūros, tačiau tyrimo rezultatai rodo, kad pradėti reikėtų nuo savęs, nes mokyklose, kuriose pedagogų bendruomenėje vyrauja kiekvieno ugdytinio pripažinimo, priėmimo, pagalbos kultūra, įtraukiami tėvai, yra žemesnis patyčių ir diskriminacijos lygis, nedaug mokinių segregacijos apraiškų, stebima mokytojų profesinė bendrystė.

Formalų tradicinį mokymą turėtų keisti į mokinį orientuotas aktyvus mokymasis. Mokykloms reikėtų daugiau dėmesio skirti vidiniams susitarimams ir aktyviai mokyklos politikai diegiant įtraukiojo ugdymo vertybes, kuriant naują ugdymo praktiką.

Svarbu stiprinti pagalbos kultūrą mokykloje ir kurti veiksmingą, į mokinį orientuotą pagalbos sistemą. Pagalbos mokiniui sistemoje turėtų būti numatyta ir teikiama kasdienė mokymosi pagalba kiekvienam tiek per pamokas, tiek ne per pamokas. Prireikus turi būti užtikrinama veiksminga socialinė pedagoginė, psichologinė, specialioji pedagoginė ir specialioji pagalba bet kuriam bendruomenės nariui.

Mokykloje turi veikti įvairios prevencinės programos, kuriamos mokinių tarpusavio pagalbos sistemos, veiksmingiau sprendžiamos elgesio problemos, taikoma ne drausminimo ir baudimo sistema, o mokinių pozityvaus elgesio skatinimo strategijos.

Svarbu suprasti, kad kiekvienos mokyklos tobulėjimo kelias įtraukiojo ugdymo link yra išskirtinis ir nepakartojamas, o dėl nuolat besikeičiančios bendruomenės ir konteksto tarsi niekada nepasibaigiantis. Bet tai tvarios ir socialiai atsakingos mokyklos sėkmės kelias. Būtina pradėti juo eiti.

Projekto „Renkuosi mokyti – mokyklų kaitai!“ inf.

Piliakalnių Lietuva

Lietuvos teritorijoje priskaičiuojama apie 1000 piliakalnių, taip pat gausybė pilkapių, šventviečių, senkapių... Gyvieji istorijos liudininkai apie baltų ir kaimyninių šalių istoriją, kultūrą ir papročius gali papasakoti labai daug.

Medalius gavo visi įveikę žygio trasą

Kaip padėti mokiniams pažinti ir *prakalbinti* piliakalnius, atrasti ir *perskaityti* jų siunčiamus ženklus? Šiam tikslui buvo skirtas projektas „Piliakalnių Lietuva“, kurį šių metų rudenį organizavo Lietuvos vaikų ir jaunimo centras kartu su Švietimo ir mokslo ministerija bei partneriais – Neries regioniniu parku ir Valstybine kultūros paveldo komisija.

- Rugpjūčio 28 d. Birštono kurhauze vyko konferencija pedagogams, norintiems išgirsti istorikų, archeologų, aplinkosaugos ir kultūros specialistų įžvalgas, kaip su piliakalniais susijusius dalykus įtraukti į istorijos, geografijos, gamtos mokslų programas ir taip padidinti vaikų susidomėjimą bei motyvaciją mokytis.
- Rugsėjo 22 d. Neries regioniniame parke organizuotas nacionalinis moksleivių žygis. Jo dalyviai ne tik įveikė 5 arba 10 km žygio trasą ir patyrė žygiavimo kartu malonumą – pusiaukelėje jų laukė amatų dirbtuvėlės bei iššūkių ir atradimų džiaugsmo kupini senieji lauko žaidimai.
- Visą rudenį mokiniams organizuoti kūrybiniai fotografijų, piešinių, komiksų ir vaizdo filmukų konkursai piliakalnių tema „Aš@Lietuvos piliakalnis“.

Kodėl piliakalniai gali būti įdomūs vaikams?

Jie leidžia istoriją pateikti kitaip – keliant sunkius klausimus ir ieškant į juos atsakymų. „Tai suteikia vaikams galimybę patiems ieškoti atsakymų į neatsakytus klausimus, dėl kurių nesutaria net istorikai, tokius kaip: *„Kur buvo Voruta? Šeimyniškėlių piliakalnis, Neries ir Nemuno tarpupis ar Naugardukas?“, „Kur buvo Pilėnai? Punia, Žemaitijos ar Bilionių piliakalnis?“* – pastebi Lietuvos istorijos instituto Archeologijos skyriaus vyresnysis muziejininkas Vytenis Podėnas, pedagogų konferencijoje Birštone skaitęs pranešimą „Lietuvos piliakalnių istorija: pagrindiniai naratyvai Europos kontekste“.

Diskusijose, keliant ne visada lengvus klausimus, atsakymai atrandami greičiausiai. Įsitraukimas ir azartas sužadina mokinių iniciatyvumą, skatina pažinimo kompetenciją, lavina bendravimo, diskutavimo gebėjimus.

V. Podėno įsitikinimu, piliakalniai gali tapti jungtimi tarp Lietuvos ir Europos šalių istorijos, geografijos ir biologijos pamokų, nes leidžia suprasti ne tik viename regione vykstančius procesus.

Ugdo gebėjimą suprasti simbolius

„Apie piliakalnių kilmę ir juose vykusius įvykius pasakoja daugybė kartais stebuklines pasakas primenančių sakmių ir padavimų. Piliakalnis – tai tarsi daugiafunkcė vieta, atspindinti visas pagrindines žmogaus veiklos sritis: nuo su dievybėmis susijusių istorijų ir religinių apeigų iki gyvenamosios vietos, istorinių įvykių palikimo, bendruomenės susirinkimų ir švenčių vietos“, – kalbėjo pedagogų konferencijos Birštone pranešėjas, Valstybinės kultūros paveldo komisijos vyriausiasis specialistas Artūras Stepanovičius. Jo pranešimas „Piliakalnio suvokimo ir aktualizavimo modeliai“.

Ugdo kompetenciją suprasti ir pasakoti istoriją, panaudojant įvairias menines priemones

Vilniaus universiteto Istorijos fakulteto doc. dr. Rūta Šermukšnytė savo pranešime „Kompetencijos suprasti ir pasakoti istoriją ugdymas: tarp normos ir realybės“ pastebėjo, kad kalbant apie istorinių šaltinių naudojimą mokytojų galimybės labai ribotos įgyvendinti tai, ką siūlo mokslininkai. Pasak pranešėjos, vienas pagrindinių reikalavimų, keliamų šių dienų mokyklinei istorijai, – tai mokinių aktyvaus, kūrybiško santykio su istorine informacija ugdymas. Pagrindinis vaidmuo yra skiriamas mokinių darbui su įvairiais istorinės informacijos šaltiniais. Per jį mokiniai mokomi savarankiškai atkurti istoriją – įsisavinti ne jau paruoštą informaciją, o atrasti istorines žinias rašytiniuose, daiktiniuose ar vaizdiniuose praeities liudijimuose bei įvairaus pobūdžio praeities interpretacijose. Tokiu būdu yra suteikiama galimybė susidaryti savo nuomonę apie istorinę situaciją ir ją įvertinti.

Kaip pastebi mokslų daktarė, paveldo panaudojimas mokant(is) istorijos epizodiškai figūruoja dalykinėse istorijos programose, o oficialiosios švietimo institucijos nei mokytojų, nei mokinių neskatina juo domėtis. Nors mokytojams kartais organizuojami specialūs paveldą aptariantys kursai, dažniausiai jie būna inicijuojami nevyriausybinių organizacijų pastangomis.

Mokiniams paveldas geriausiu atveju yra integruojamas platesnių užsiėmimų, edukacinių veiklų kontekste. Nepaisant to, stengiamasi su mokiniais lankyti paveldo objektus – užsiėmimai muziejuose ar specialios ekskursijos į tolimesnes vietoves plečia vaikų pasaulėvoką, kultūrinį išsilavinimą.

Kūrybinių darbų paroda

Mokymosi procesą daro įdomesnį

Neries regioniniame parke, kitose saugomose gamtos ir kultūros paveldo teritorijose mokiniai gali keliauti pažintiniais takais, leistis į žvalgybinius žygius, tvarkyti želdinius, jiems rengiamos pažintinės ar kūrybinės senųjų amatų dirbtuvės. Neries regioninio parko kultūrologė Karolina Želvė kalbėjo apie žygiavimą kaip mokymąsi per nuotykį ir malonią patirtį. Žinios čia įgyjamos tiesiogiai, per įveiktus iššūkius ir išgyventas emocijas, o informacija įsimenama daug geriau ir ilgesniam laikui. Žygiai nuo ekskursijų skiriasi, visų pirma, tuo, kad užtikrina visų dalyvių aktyvų įsitraukimą, nelieka galimybės pasyviai likti nuošalėje. Viename žygyje, pasak lektorės, gali tilpti daugybė temų – istorija, ją kūrę žmonės, jų papročiai, kultūra, kalba, ryšiai su kaimynais, geografija... Per žygį taip pat formuojami emociniai ir socialiniai gebėjimai – atsiskleidžia svarbiausios asmeninės savybės, natūraliai puoselėjami tarpasmeniniai ryšiai, skatinamas bendravimas, noras savarankiškai priimti sprendimus, prisiimti atsakomybę už grupę.

Rudens lygiadienį – 2000 mokinių žygis po piliakalnius

Siekiant padėti patirti žygiavimo malonumą, per rudens lygiadienį, rugsėjo 22 d., Neries regioniniame parke vyko nacionalinis mokinių žygis po piliakalnius. Pasirinktą 5 arba 10 km maršrutą įveikė apie 2000 mokinių ir mokytojų – 70 šalies mokyklų komandos iš visų Lietuvos regionų.

Žygio pusiaukelėje norintieji galėjo dalyvauti edukacinėse dirbtuvėse: kepti duonelę, pinti sodus, pažinti apavo istoriją, žaisti senovinius komandinius žaidimus. Visi žygeiviai gavo diplomus ir medalius.

„Piliakalniai sudominti gali bet kurį mokinį – iš prigimties judriam patiks pats žygiavimas ar kopimas į kalną, trokštančiam žinių – tai turtingas praeities pažinimo šaltinis, kūrybiškam – įspūdingi ir įkvepiantys gamtos vaizdai, tiesiog smalsiam – pasakojimais apipinta, pažinimą skatinanti vieta, – pastebi šio projekto organizatorė, Lietuvos vaikų ir jaunimo centro Projektų skyriaus vadovė Vilma Smaliukienė. – Kaip tik dėl to piliakalniai – puiki vieta stebėti, tyrinėti, pažinti ir kurti."

Jūratė JANAVIČIENĖ

Netradicinė integruota veikla „Krante"

Gargždų „Kranto" pagrindinės mokyklos pedagogės Vilma Triuškienė, Audronė Remeikienė, Sigita Sičiūnienė ir bibliotekos vedėja Vitalija Valaikė sumanė įdomų projektą, skirtą piliakalnių metams paminėti. Pritaikiusios netradicinius mokymo metodus, suorganizavo keletą integruotų veiklų.

Projekto tikslas – supažindinti 6b klasės mokinius su piliakalnių paveldu per istoriją, geografiją, tautosaką ir etnografiją. Mokiniai gavo užduotis surinkti ir pristatyti informaciją apie Lietuvos piliakalnius, archeologinius kasinėjimus ir ant piliakalnių vykusias apeigas. Konsultuodamiesi su savo istorijos, geografijos mokytojomis paruošė įdomius vaizdinius pristatymus. Šeštokai, konsultuodamiesi su lietuvių kalbos mokytoja ir mokyklos bibliotekininke, savo klasės draugus sudomino tautosakos kūriniais, kiti net sukūrė legendas apie Gargžduose stūksantį Kalniškės piliakalnį.

Pirmoji projekto veikla ir buvo surinktos informacijos pristatymas per klasės valandėlę. Mokiniai gavo ir pagyrų, ir naudingų pastabų, o pabaigoje visi buvo pakviesti į apeigas ant kalnelio mokyklos kieme, kur kiekvienas, sugalvojęs po norą, ėmė žiupsnelį gintaro dulkių ir metė į degančią liepsną, kad noras išsipildytų.

Antroji veikla – visa klasė vakaroti persikėlė į mokyklos skaityklą, o sutemos sukūrė šiek tiek mistišką atmosferą. Čia auklėtoja ir bibliotekininkė surengė protmūšį, mokinių komandos demonstravo savo istorijos, geografijos, literatūros žinias, atliko smagias orientacines užduotis. Tą paslaptingą vakarą net mokykla trumpam buvo virtusi tikru piliakalniu.

Gargždų „Kranto" pagr. m-klos inf.

Tautinis kostiumas nusipelno šventės!

Žmonės puikiai žino kitų šalių tautinius akcentus, pavyzdžiui, škotiškus sijonus, vadinamus kiltais, bet nežino, kiek skirtingų, unikalių ir savitų regionų kostiumų turi Lietuva. Tautinis kostiumas mūsų protėviams visada buvo drabužis išeigai. Manau, kad išsilavinusiam, save ir savo šalį gerbiančiam žmogui tautinis kostiumas yra ir visada buvo pasididžiavimas bei puošmena.

Pirmą kartą su tautiniu kostiumu susipažinau Marijampolės Sūduvos gimnazijos folkloro ansamblyje „Klevelis“, tačiau išpuoselėtą, tvarkingą ir šiek tiek scenai pritaikytą tautinį kostiumą apsivilkau būtent Kauno technologijos universiteto (KTU) tautinio meno ansamblyje „Nemunas“. Prieš šešerius metus, paragintas savo sesers, kuri jau šoko ansamblyje, prisijungiau prie vieno seniausių KTU meno kolektyvų ir nuo tada aktyviai dalyvauju jo veikloje. Šiuo metu jau antrą kartą esu išrinktas „Nemuno“ valdybos pirmininku.

SEKTINĄ PAVYZDĮ RODO VALSTYBĖS VADOVAI

Bene pirmas dalykas, kurį išmoksta naujieji „Nemuno“ nariai, – meilė ir pagarba tautiniam kostiumui. Apsivilkęs jį supranti, koks atsakingas tampa tavo vaidmuo visuomenėje, todėl privalai pasitempti ir išdidžiai dėvėti tautinį drabužį.

Visuomenei tai yra unikalus kultūrinis palikimas, istorinis Lietuvos paveldas, kurio svarbą turi žinoti ir jaunoji karta. Tam, kad pavyktų sumaniai atskleisti ne tik kostiumo grožį, bet ir jo evoliuciją, istoriją, vaidmenį kasdieniame žmogaus gyvenime anksčiau ir dabar, reikia ieškoti naujų raiškos būdų.

Liūdna, bet šiandien daugeliui jaunų žmonių tautinis kostiumas yra praradęs savo reikšmę, kelia juoką ar net gėdą. Mano nuomone, to neturėtų būti. Bet labai džiugu, kad žinomi politikos ir visuomenės veikėjai randa vis daugiau progų viešumoje pasipuošti tautiniu kostiumu. Tai rodo gerą pavyzdį jaunajai kartai, kad kartais net prabangiausias dizainerio drabužis gali nė iš tolo neprilygti išpuoselėtam tautiniam kostiumui.

PUOSELĖJAME PER LIAUDIES MUZIKĄ IR ŠOKIUS

Ar tai būtų žemaičių klumpės, margaspalvės skaros gūnios, ar išskirtiniai aukštaičių moterų nuometai, tamsių spalvų Klaipėdos krašto kostiumo akcentai, suvalkiečių prijuostės, stebinančios savo margumu ir raštų gausa, ar languoti dzūkų kostiumai ir siuvinėtos prijuostės – visi drabužiai sudaro vieną, išskirtinę ir nemuniečio sielai artimą tautinio kostiumo visumą. O kur dar juostos, apavas, vyriškos skrybėlės ar sermėgos, karūnos, gintariniai karoliai ar vasarą merginų galvas puošiantys įvairiaspalviai gėlių vainikai – išskirti vieną, svarbiausią, atributą būtų paprasčiausiai neteisinga. Palyginčiau tai su Lietuvos etnografiniais regionais – Suvalkija, Dzūkija, Žemaitija, Aukštaitija ir Mažąja Lietuva. Visi regionai saviti, įdomūs ir be galo reikalingi.

Kartu su kitais nemuniečiais lietuviškas tradicijas puoselėjame, pirmiausia, koncertuose atlikdami liaudies muziką, šokius ir dainas. Taip pat kiekvienas atėjęs į „Nemuną“ turi galimybę pažinti iš kartos į kartą perduodamus senuosius papročius, tapti mūsų gyvosios istorijos dalimi.

Svarbu ir tai, kad liaudies dainos skamba ne tik scenoje – bene kiekviena šventė ar ansamblio narių jaukus pasisėdėjimas prie laužo baigiasi darniais liaudies dainų akordais.

NETURĖTŲ BŪTI POLITIZUOJAMAS

Lietuvių tautinis kostiumas nusipelnė oficialios šventės – vienintelės tokios pasaulyje – tautinio kostiumo dienos. Štai Dainų šventės rengėjai jau kalba apie tai, kad liepos 6-ąją, Mindaugo karūnavimo dieną, galėtų prasidėti visuotinė tradicija puoštis tautiniu kostiumu.

Džiugu, kad vis garsiau kalbama apie tautinį kostiumą, tačiau nereikėtų jo politizuoti. Pažvelgti į tautinį kostiumą reikia naujai, galbūt neįprastai, naudojantis naujomis medijomis ir technologijomis. Kiekvienas kostiumas siuvamas išlaikant tam tikram regionui būdingas tradicijas, spalvinę gamą. Taip išsaugomas autentiškumas, kuris ir yra pagrindinis bruožas, išskiriantis lietuviškus tautinius drabužius iš kitų šalių. Svarbi kiekviena kostiumo detalė, jame sudėta daug daugiau, nei atrodo: žmonių buitis, išmintis, istorija, emocija, kasdienybė ir daug meilės savo šaliai.

Šarūnas ŠČERBAKOVAS
KTU tautinio meno ansamblio „Nemunas“ valdybos pirmininkas

XVI–XVII a. Reformacijos Lietuvoje reikšmė: naujovių keliai

Katekizmas

Reformacijos Lietuvoje istoriografijoje, peržvelgus ją bendriausiais bruožais tuo požiūriu, kaip suvokiama pati Reformacija, išsiskiria kelios pagrindinės istorikų grupės. Lenkijos ir Vokietijos istorikai Lietuvos Reformaciją laiko jų kultūrų išspinduliuotu rezultatu. Trumpai tariant, Reformacija vertinama kaip svetimų kultūrų sukeltas reiškinys. Ši pažiūra vyravo ir tarpukario Lietuvos katalikiškos pakraipos istorikų (Antano Aleknos, Sauliaus Sužiedėlio) darbuose. Zenonas Ivinskis Reformacijos plitimo Lietuvoje priežastimi laikė pačios katalikų bažnyčios silpnumą, žemutinio dvasininkų sluoksnio nepakankamą pasirengimą darbui ir kaimyninių protestantiškų valstybių įtaką. Kai kurie katalikiškos krypties istorikai (Juozas Purickis) ir protestantų istorikai (Jonas Šepetys, Kristupas Gudaitis) žvelgė į ją kaip į Lietuvos istorinės raidos etapą, turėjusį savo išsamias priežastis. Šiai pozicijai pritarė dauguma Lietuvos pokario ir dabartinių istorikų ir nurodė skirtingas svarbiausias Reformacijos plitimo Lietuvoje priežastis.

Lietuvoje istorikai dėl Reformacijos pradžios iš esmės sutaria – tai XVI a. ketvirtasis dešimtmetis: 1536 m. Šilalėje evangeliškus pamokslus jau sakė Jonas Tartilavičius Batakietis, 1539–1542 m. Vilniuje veikė Abraomas Kulvietis, įkūręs mokyklą; į liuteronų pusę linko Jonas Radvila, Kęsgailas ir kt. Lietuvoje bendros nuomonės dėl Reformacijos pabaigos nėra. Lietuvos tarpukario istorikai, dauguma emigravusių iš Lietuvos pokario metais istorikų bei kai kurie pokario Lietuvos ir Lenkijos istorikai (Saulius Sužiedėlis, Zenonas Ivinskis, Juozas Šepetys, J. Tumelis, M. Kosmanas ir kiti) buvo linkę Reformacijos pabaigą matyti jau tada, kai į Lietuvą atvyko jėzuitai, kontrreformacijos pradžios laikotarpį priskirdami jau nebe Reformacijos raidai. Dauguma jų paskutinio XVI a. ketvirčio procesus priskyrė kontrreformacijai kaip vyraujančiai jėgai. Iki XX a. šeštojo dešimtmečio XVII a. istorija buvo labai mažai tyrinėjama. Tik nuo XX a. antrosios pusės tyrinėtojai pradėjo atidžiau nagrinėti to šimtmečio reiškinius. Rapolas Krasauskas atkreipė dėmesį į evangelikų bažnyčias XVII a., K. Gudaitis rašė evangelikų bažnyčios istoriją iki XX a. vidurio, Jokūbas Kregždė aptarė jos istoriją iki XVIII a. pabaigos.

Yra pagrindo skirti Reformaciją – stiprų pagrindą turėjusį visuomeninį, religinį, kultūrinį judėjimą – nuo jos suformuotų evangelikų bažnyčių tolimesnės istorijos XVII–XX a. Reformacijos pabaiga siūlyčiau laikyti XVII a. vidurį: 1658 m. Lenkijos–Lietuvos valstybės seimas paskelbė baniciją arijonams, XVII a. vidurio karai su Švedija ir Rusija buvo kultūrinio ir politinio periodo pabaiga, kuri parodė silpnąsias valstybės ir visuomenės struktūros puses, sukrėtė visuomenę, sunaikino prieš karą turėtą materialinę kultūrinio gyvenimo bazę, o kartu ir pakeitė jėgų santykį visuomenėje. Po šių įvykių naujos protestantų bendruomenės jau nebesisteigė, evangelikų bažnyčių tinklas buvo sugriautas ir nebepajėgė visas atsikurti, naujos bažnyčios nebebuvo statomos, o svarbiausia – sumažėjo, nors visai ir neišnyko, evangelikų įtaka Lietuvos visuomeniniams procesams.

Svarbiausi kriterijai, padedantys nustatyti Reformacijos Lietuvoje trukmę, turėtų būti jos aktyvumas, kuriamoji, visuomenės procesus formuojanti galia. Ši galia nuo XVI a. vidurio iki XVII a. vidurio veikė daugelį visuomeninio gyvenimo sričių, versdama mobilizuoti jėgas, nuolat sekti atsirandančias naujoves, į jas atsižvelgti ir bandyti pritaikyti Lietuvoje arba jas kurti. Laikotarpį, per kurį reformacijos galia Lietuvos visuomenėje buvo dominuojantis veiksnys, galima vadinti Reformacija. Ne kiekvieną šimtmetį, kurio metu buvo sparčiai kuriamos naujovės, laikytume Reformacijos šimtmečiu. Reformacija vadiname procesus, kuriuos XVI–XVII a. sukėlė bažnyčios ir tikėjimo reformos. Laikantis tokio požiūrio, Reformacija kaip aktyvus visuomeninis, religinis, kultūrinis judėjimas Lietuvoje truko apie 100 metų. Tokia periodizacija neatitinka Vokietijoje ir Šveicarijoje – Reformacijos kilmės kraštuose – priimtos istoriografijos. Žvelgiant į Reformacijos Lietuvoje raidos ypatybes yra pagrindo periodizuoti ją kitaip nei kaimyniniuose kraštuose.

Reformacija Lietuvoje prasidėjo visuomenės dalyje, kurioje nuo XVI a. pirmojo ketvirčio labai ryškiai brendo naujovių ▶

poreikis ir suvokimas, kad būtinos permainos daugelyje Lietuvos visuomeninio gyvenimo sričių: teismų ir valstybės valdymo sistemose, o ypač kultūros raidą organizuojančiose institucijose ir kultūrinio gyvenimo turinyje, kurį tuo metu formavo katalikų bažnyčia. Visuomenėje išryškėjo švietimo institucijų ir mokymo turinio reformos poreikis. Per šį šimtmetį pastebimas didelis atvirumas naujovėms. Stengiamasi suvokti, ko reikia amžininkams, mobilizuojamos intelektinės jėgos kūrybiškai patenkinti visuomenės poreikius, kartu juos formuojant. Kitą panašaus pobūdžio laikotarpį, per kurį buvo pasiekta panaši intelektinė įtampa, Lietuva išgyveno tik XIX šimtmetyje, jau praradusi valstybingumą, siekusi išlikti kaip tauta ir kurti valstybę. Dabar, po 300 metų, žvelgdami į šimtmetį, kuriame kūrybines galias formuojanti jėga buvo Reformacija, galime blaiviai įvertinti jos sėkmes ir nesėkmes, išsiaiškinti, ko nepajėgta tada padaryti. Mūsų amžininkams, atsidūrusiems visuomenės pertvarkymo situacijoje, tai neprilygstamos patirties sankaupa, nepakankamai mūsų įvertinta ir suvokta.

Pabandykime sutelkti dėmesį ir atidžiau pasvarstyti, ką davė Reformacijos šimtmetis Lietuvai, koks šio istorinio reiškinio užmojis ir mastas, kur jo galia ir silpnumas.

Pirmasis Reformacijos etapas Lietuvoje – XVI a. ketvirtasis–penktasis dešimtmečiai – rėmėsi liuteronų idėjomis. Evangelikų palyginti dar buvo negausu, tačiau jų veikla buvo itin rezultatyvi. Pirmieji liuteronybės pasekėjai Didžiojoje Lietuvoje buvo visų kilmingųjų luomo sluoksnių atstovai, miestiečiai ir miestelėnai: turtingieji žemvaldžiai Kęsgailas, Jonas Radvila, vidutiniai bajorai Venclovas Agripa, Abraomas Kulvietis, neturtingi bajorai Stanislovas Rapolionis, Jurgis Zablockis ir kt. Pastarieji – neturtingi, bet asmeniškai laisvi, protiniu darbu duoną pelnę žmonės buvo tuo metu kūrybiškiausioji ir ženkliausią pėdsaką Lietuvos kultūroje palikusi Lietuvos protestantų dalis. Iš Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės (LDK) kilusios asmenybės padėjo pagrindus trims iš esmės naujiems reiškiniams Lietuvos kultūroje: 1) atsirado nescholastinė teologija; 2) viešai įteisintas raštas lietuvių kalba: t. y. knygos lietuvių kalba; 3) pertvarkyta švietimo sistema, jos institucijos ir turinys.

Pirmas jų sukurtas naujas Lietuvos padangėje kultūros reiškinys buvo **teologijos teiginius interpretuojantys tekstai**. Tai S. Rapolionio daktarato gynimas Vitenberge *De poenitentia* („Apie atgailą“) 1544 m., labai gera ir tiksli Martyno Liuterio tezės interpretacija ir argumentacija, nuorašais plitusi Livonijoje bei Vokietijoje. Pirmas savarankiškai parengtas nescholastinės teologijos tekstas buvo S. Rapolionio – jau Karaliaučiaus universiteto profesoriaus – 1544 m. parašytos ir išspausdintos tezės *Disputatio de ecclesia et eius notis* („Disputas dėl bažnyčios ir jos požymių“). Iš esmės tai buvo M. Liuterio teiginių interpretacija ir argumentacija. Kiek vėliau, nuo XVI a. penktojo dešimtmečio prasidėjus kalvinistiškajam ir arijoniškajam Reformacijos laikotarpiui, Lietuvoje ir visoje LDK vyko gausybė teologinių disputų, pagal kuriuos buvo leidžiamos knygos. Patys pirmieji antrojo laikotarpio teologiniai tekstai buvo kalvinistiški – tai Mikalojaus Radvilos Juodojo atsakymas popiežiaus nuncijui Aloyzui Lipomanui *Duae epistolae* („Du laiškai“, 1556 m.), po dešimtmečio (1565 m.) Andrius Volanas, remdamasis Jono Kalvino knygos *De institutio christianae* („Apie krikščionybės pagrindus“) skyriumi apie Trejybę, laiške Kijevo vyskupui Mikalojui Pacui apibrėžė Lietuvos kalvinistų Trejybės dogmos interpretacijos pagrindus. Kaip iš gausybės rago pasipylė ginčai apie bažnyčios sampratą, Trejybę, vaikų krikštą: LDK arijonų veikalai – neišlikusi Petro Gonenziečio knygelė *De Filio Dei homine Christo Jesu* („Apie Dievo Sūnų žmogų Jėzų Kristų“, 1566 m.), Radvilų dvarų pamokslininkų įžanga Gžegožo Povilo Bžeziniečio knygelei *Krótkie wypisanie sprawy* („Trumpas disputo aprašymas“, 1563 m.), Petro Gonenziečio knygelė *De primatu Ecclesiae Christiana* („Apie krikščionių bažnyčios primatą“, 1566 m.). Visų evangelikų krypčių energingas teologijos teiginių aiškinimasis, jų interpretacija ir argumentacija sukūrė situaciją, vertusią to paties imtis ir katalikų bažnyčią. Paskutiniame XVI a. ketvirtyje katalikų bažnyčios profesūra Vilniaus universitete taip pat energingai polemizavo dėl teologinių temų, rengė disputus, kuriuos padarė sudėtine studentų mokymo darbų dalimi. Vilniaus universiteto teologijos kursai tęsė teologijos Lietuvoje istoriją. Kada nors, kai bus parašyta Lietuvos teologijos istorija, pirmieji skyriai bus apie protestantiškąją jos pradžią XVI a. viduryje. XVI a. antrojoje pusėje kalvinistiškoji Reformacijos kryptis sukūrė ne vieną reikšmingą tekstą: antai 1592 m. Vilniuje buvo išleista A. Volano *Meditatio in epistolam divi Pauli apostoli ad Ephesios* („Apaštalo šv. Pauliaus laiško efeziečiams apmąstymas“). Lietuvos teologijos istorija būsimiesiems Lietuvos teologijos istorijos doktorantams – mažai purenti, bet žadantys gerą pjūtį dirvonai.

Antrasis svarbus Reformacijos periodo rezultatas – **sukurta spauda lietuvių kalba**. Raštija lietuvių kalba gyvavo ir iki pirmosios lietuviškos knygos. Tai buvo rankraščiai, jų nuorašai (maldų, evangelijų ištraukų vertimai, pastabos knygų paraštėse), liturginių tekstų vertimai. Lietuviški

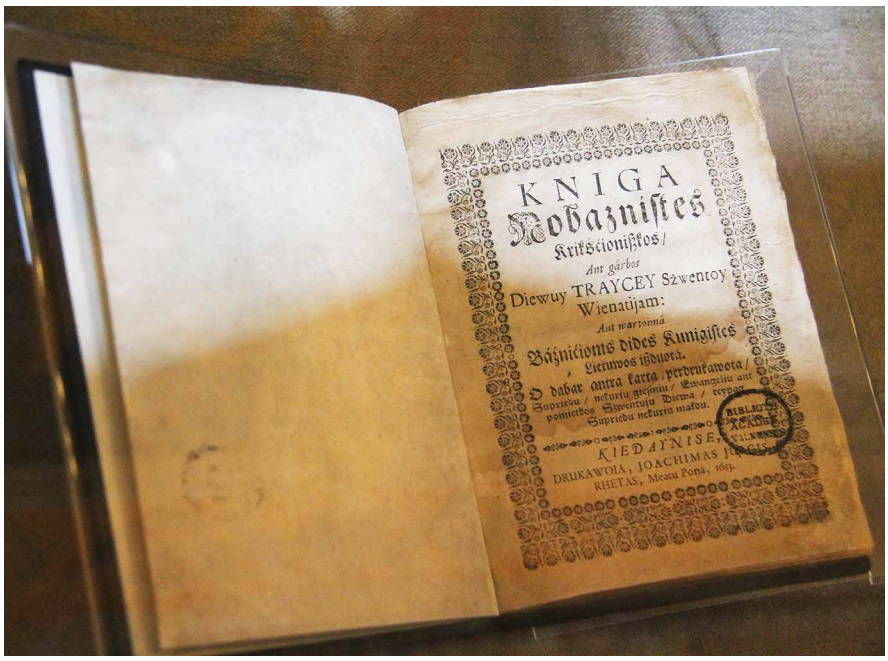

„Kniga nobaznistes krikscioniskos“

Martynas Liuteris (skulpt. Romualdas Kvintas)

Gedos Žvyatkauskaitės nuotraukos

tekstai buvo rankraštiniai, jie, palyginti su knygomis, buvo skirti vienam kitam apsišvietusiam dvasininkui. Reformacija subrandino naują požiūrį į šią raštiją, suteikė jai naują statusą ir kitą viešumo lygį. Protestantiškoji Lietuvos inteligentų dalis realizavo galbūt jau anksčiau Lietuvoje brendusią mintį, kad technikos naujovė – spausdinimo mašinos – gali būti panaudotos raštui lietuvių kalba platinti, minties propagandai, kartu ir tautinės kultūros saviraiškai. Knygų lietuvių kalba rengimas parodė, kad tautinė savimonė įžengė į naują pakopą.

Pirmosios knygos lietuvių kalba buvo naujovė, stipriai paveikusi visuomenės sąmonę: sulaužytas nuo pat krikščionybės priėmimo įsitvirtinęs stereotipas, kad Lietuvoje kalbama vienaip, bet rašoma svetimomis rašto kalbomis (kanceliarine rytų slavų kalba arba lotyniškai). Buvo pradėta laužyti Lietuvoje įsitvirtinusi rašto ir šnekamosios kalbos dvikalbystės rūšis – *diglosija*, kai tam tikrose gyvenimo sferose vartojamos tam tikros kalbos. Tačiau tai, ką padarė pirmieji Lietuvos liuteronai, buvo tik šio proceso – diglosijos laužymo – pradžia.

Pirmosios knygos lietuvių kalba (katekizmas, elementorius, giesmynai, krikšto apeigų tekstai) padėjo pagrindus lietuviškajai raštijai, buvo lietuviškai rašomos lietuvių literatūros epochos pradžia. Tam Didžiojoje Lietuvoje jau buvo subrendęs poreikis. Jau buvo žmonių, tinkamai tam darbui pasiruošusių Lietuvoje ir Reformacijos centruose – Vitenberge, Leipcige, Bazelyje, sugebėjusių kūrybiškai pasinaudoti liuteronybės suformuluota ir realizuota nuostata kiekvienos tautos gimtąja kalba pažinti Šventąjį Raštą bei tikėjimo teiginius. Šios asmenybės sugebėjo išnaudoti kunigaikščio Albrechto sumanytą Prūsijos kunigaikštystės visuomenės struktūros reformą ir suteiktas lėšas leidiniams išleisti. Per Reformacijos šimtmetį evangelikai liuteronai ir evangelikai reformatai parengė du pilnus Šventojo Rašto vertimus (Jono Bretkūno ir Samuelio Boguslavo Chilinskio).

Su šia naujove siejosi ir **dvi švietimo reformos kryptys**, numatytos Reformacijos pradžioje: 1) Martyno Mažvydo pradėtas namų mokyklos, kurioje mokoma rašto lietuvių kalba, kūrimas ir rašto demokratizacija; 2) Abraomo Kulviečio bandymas Lietuvos švietimo sistemą papildyti vidurine mokykla, kaip manoma, paremta trijų kalbų (hebrajų, graikų, lotynų) mokymu ir humanistiniu turiniu. A. Kulvietis paskelbė nuostatą, kad švietimo reikalams pirmiausia turi būti skirtas bažnyčios sukauptas turtas, ir pradėjo viešą svarstymą, kaip šis turtas turi būti naudojamas. Svarstant šį klausimą buvo aiški kritinė dalis: A. Kulvietis piktinosi, kad katalikų bažnyčios turtas tarnauja asmeninei dvasininkų naudai, ir pozityvioji – programinė dalis: turtas privaląs būti panaudotas kukliam dvasininkų išlaikymui ir švietimo reikalams. Tai skatino keisti visuomenėje įsitvirtinusį požiūrį ir konservatyvią bažnyčios laikyseną.

Antroji Reformacijos banga, prasidėjusi XVI a. penktajame dešimtmetyje, dominuojant evangelikų reformatų tikybai, pradėtą naujovių pritaikymo ir jų kūrimo kelią Lietuvoje plėtojo gana prieštaringai. Vis dėlto šis naujovių, būtinų Lietuvos visuomenės raidai, kūrimas, pritaikymas ar įauginimas dominavo evangelikų visuomenės aktyviajame sluoksnyje; evangelikų veikla išliko visos LDK kultūrinį gyvenimą programuojančia jėga. Ši programuojančioji jos galia ir buvo didžioji Reformacijos Lietuvoje reikšmė. Naujovių pritaikymo, įauginimo ir kūrimo procesai XVI–XVII a. Lietuvos visuomenėje nebuvo tolygūs.

Mažojoje Lietuvoje pirmajame etape liuteronų sėkmingai pradėtą raštijos lietuvių kalba kūrimą toliau tęsė iš Didžiosios Lietuvos atvykusių veikėjų palikuonys ir jų kultūriniu požiūriu išugdyti vietiniai lietuviai. Antroji Mažosios Lietuvos evangelikų karta raštiją lietuvių kalba pakylėjo į naują pakopą: buvo ne tik verčiama į lietuvių kalbą, bet ir rašomi originalūs, autoriniai tekstai. 1591 m. išleista J. Bretkūno parašyta *Postilė*. Sudėtingų tekstų vertimas reikalavo labai plačios leksikos, sugebėjimo versti įvairaus abstraktumo lygio, daugiaprasmės semantikos sakinius – toks buvo viso Šventojo Rašto vertimas. Pirmasis visas jo vertimas į lietuvių kalbą – J. Bretkūno Biblija (versta 1579–1590 m.). Tad lietuvių kalbos raštija nuosekliai kilo į aukštesnį lygį. Po keleto šimtmečių gana tolygi jos raida subrandino Kristijoną Donelaitį.

Didžiojoje Lietuvoje antrosios evangelikų reformatų bangos veikloje tokio tolygumo nematyti. Nuo pat pradžių tendencija raštui naudoti šnekamąją kalbą ir griauti diglosijos situaciją buvo įveikiama labai prieštaringai, tiksliau sakant, ši situacija dažniausiai nebuvo įveikiama, o kai kuriuose visuomenės sluoksniuose buvo gilinama ir pereinama prie realios dvikalbystės. Dalis galėjusiųjų materialiai paremti ir nulemti lietuviško žodžio kelią neįvertino šios naujovės ir nuėjo pramintu keliu, mechaniškai perimdami nuostatą palaikyti stiprias pozicijas kaimyninėje Lenkijoje išsikovojusią lenkų kalbą, kuri tuo metu sėkmingai pradėjo veržtis į rašto sferą, literatūrą.

Doc. habil. dr. Ingė LUKŠAITĖ

Visą tekstą skaitykite – http://reformacija500.lt

Janonietis yra janonietis!

Zinos Rimgailienės nuotraukos

Straipsnį skaitykite 4 p.

www.sac.smm.lt

www.facebook.com/svietimonaujienos/

Ankstesnius numerius rasite – *www.sac.smm.lt* (LEIDINIAI, ŠVIETIMO NAUJIENOS, ARCHYVAS)

Vyr. redaktorė Zina RIMGAILIENĖ
Tel. 264 9455
zina.rimgailiene@sac.smm.lt

Žiniasklaidos korespondentės
Dovilė ŠILEIKYTĖ, Aušra ŽIDŽIŪNIENĖ
Tel. 264 9467

Rankraščių redaktorė
Inesa VILKELĖ
Dizainerė-maketuotoja
Eglė LESNIAUSKIENĖ
Tel. 264 9469
infoleid@sac.smm.lt

ŠMM Švietimo aprūpinimo centras
Geležinio Vilko g. 12, 03163 Vilnius
Įm. k. 190995938
A. s. LT057044060001441913
AB SEB bankas, b. k. 70440

Spausdino AB spaustuvė „Titnagas“
Tiražas – 3100 egz.